రేడియో సంక్రాంతి

సోమయాజుల వెంకటరామమూర్తి

౧

పోతరాజుగారికుటుంబం చూస్తే, కాపులలో మూడుతరాలవాటి నాగరికత గోచరమౌతుంది. ముసలిదానయ్య కౌపీనం విడిచిపెట్టినట్టి సహస్రమాసజీవి; అతనికుమారుడు అప్పిరయ్య కౌపీనం విసర్జించి ముతకరకం వడుకునూలుపంచ మోకాళ్లు దిగకుండా కట్టుకోవడం ప్రారంభించి పదిసంవత్సరాలు కావచ్చింది; ఇతడివయస్సు సుమారు ఏభై. మనకథానాయకుడు ఇతనికుమారుడే: పేరు సాధారణంగా 'పోతరాజు'; యింట్లో తండ్రికీ, తాతగారికీ 'పోతయ్య', 'పోతన్న'. పోతరాజు పెద్దింటి రైతుబిడ్డ. తండ్రికి ప్రథమసంతానం; వయసు పాతికవత్సరాలు — నవయౌవనంలో ఉన్నాడు — దినభాగంలో సూర్యోదయంలాగూ, అబ్దచక్రగతిలో వసంతాగమంలాగూను. పోతరాజు అసలు నాజూకైనమనిషి. స్వయంగా తానో, భార్య అంకమ్మో వడికిన సన్నని నూలు వెడల్పుపంచా, అదే నూలులాల్చీ తొడుక్కుంటాడు. బాగా తెలుగూ, కొద్దిగా హిందీ నేర్చుకొని గ్రామంలోని తోడియువకులకందరికీ ఆదర్శప్రాయుడే కాకుండా నాయకుడు కూడాను. పోతరాజుసలహా లేనిదీ ఏముఖ్యమైనపనీ ఆగ్రామంలో జరగదు. అతడు చెప్పినదేమాట. సుఖమైనస్వభావం, దానికి తగిన తెలివితేటలు, విద్యాబుద్ధులు అతనికి పెట్టని అలంకారాలు. మోటార్లు రావడంవల్ల పూర్వంకంటె పదిరెట్లు దగ్గరైన పట్నపువాసనకూడా ఉండడంచేత అతడికి టాకీ ప్రదర్శనాలు, రేడియో మొదలైనట్టి విద్యా, విజ్ఞాన, వినోదదాయకములైన ముఖ్యవిషయాల్లోకూడా పరిచయంవుంది. రేడియోలో రైతుల వ్యాసంగాన్ని పట్నంలో విని తనకాపుజాతి ఎంతమట్టుకు వెనకపడివున్నదో అని దిగులుపడి, తనజాతిని ముందుకి తెచ్చే మార్గాలు ఆలోచించే సద్బుద్ధికలిగినవాడు. నాడు 'మాలపిల్ల' టాకీప్రదర్శనంలోని శంపాలత అమాయకత్వము, నిష్కాపట్యము చూచి హృదయం ద్రవించి, కన్నీరు కార్చిన కోమలస్వభావుడు. అంతేకాక ప్రాపంచిక నాగరికతాహర్మ్యానికి వ్యవసాయదారుడైన కాపే పునాది అని గుర్తెరిగిన స్వకులాభిమాని. వీటన్నిటికీ పైమాట హాస్యరసప్రధానమైన స్వభావంలో జనరంజకుడైన రసజ్ఞుడుకూడను.

౨

గ్రామంలో గొప్పసభ. ప్రధానమంత్రిగారి రాక, పతాకోత్సవం, రేడియోప్రతిష్ఠాపన, రేడియోశ్రవణం, ఊరేగింపుటుత్సవం— ఇదీ నాటిసాయంకాలపు కార్యక్రమం. గ్రామంలోని ఆబాలగోపాలం సభకు వచ్చారు. మంత్రిగారి ఉపన్యాసం శ్రద్ధగా విన్నారు. "గ్రామీయుల పురోవృద్ధికీ, విజ్ఞానానికీ బాగా తోడ్పాటు కాగల దని యెంచి ప్రభుత్వంవారు పట్టణాల్లోనే కాకుండా ముఖ్యమైన గ్రామాల్లోకూడా ఈ 'రేడియో' లేక 'ఆకాశవాణి'ని అమర్చినారు. దీనిద్వారా కాలనియమానుసారంగా మీకు, భారతమాత ముద్దుబిడ్డలైన మీకు, ప్రపంచమంతటికీ ఆహారం పెడుతూన్న మీకు, ఉపకరించేటందుకున్నూ, విజ్ఞానం విస్తరించేటందుకున్నూ, కొన్ని ఉపన్యాసాలు, కొన్ని ఇతర వ్యాసంగాలు, పండితులచేతనైతేనేమి, పామరులచేతనైతేనేమి ఈ 'ఆకాశవాణి' ద్వారా వినికిడౌతుంటవి. చెన్నపట్నంలో చెప్పిన ఉపన్యాసం వెంటనే మీ గ్రామానికి వచ్చి ఎలాగు వినబడుతుందన్న సందేహం మీ కెంతమాత్రం అక్కరలేదు. విజ్ఞానశాస్త్రవేత్తలు, కనిపెట్టిన మహాయంత్ర మిది. ఆకాశంమీదనుంచి ప్రపంచం అంతటా ప్రసరించే శబ్దము కర్ణగోచరం అయేటట్టు చేసే ఈ 'రేడియోను' మీరు సద్వినియోగంచేసికొంటూ మీ మీ జ్ఞాన ప్రతిభను ఎక్కువచేసికొని, నలుదిక్కులా వ్యాపింపజేస్తారని నమ్ముతున్నాను...."

అని మంత్రిగారు చెబుతూంటే గ్రామస్థులంతా కాపు జనం యావన్మందీ చకితులై విన్నారు. ఉపన్యాసానంతరం మంత్రిగారు ఒక చిన్నమాట నొక్కారు. వెంటనే గాలి వీచినట్టు 'బస్' మని ఒక రొద,—పిమ్మట ఆకాశంనుంచి పెద్ద గొంతుకతో ఒక ఉపన్యాసం వినిపించింది. అది డాక్టరు పిచ్చయ్యగారి 'కలరా' ఉపన్యాసం: "కలరా భయంకరమైనజాడ్యం. గ్రామాల్లో ఈ జాడ్యానికే 'గొట్టాలమ్మ' అని కూడా పేరున్నది. ......" అంటూ డాక్టరు పిచ్చయ్యగారు రేడియోలో చెప్పిన ఉపన్యాసం వినిన కాపుజనంయొక్క ఆశ్చర్యానికి అంతులేదు. మీదనుంచి శబ్దం వినిపిస్తూందికదా, ఆకాశమార్గాన్ని ఎవ్వరైనా ఉన్నారేమోనన్న భ్రమచేత నింగికి నాలుగు వైపులా దృష్టి నిగిడ్చి చూచాడు, ముసలి దానయ్య, తొలకరి మేఘానికి ఆత్రుతగా దృష్టి సారించే రైతుబిడ్డవలె.

దానయ్య: (కుమారుడు అసిరయ్యతో) "మీద మనుసులు నేరుగందా, ఈశబ్దం ఏటంటా? పెద్దోడా, ఇది 'ఆకాశోణి' అయితే, మీద మనుసులైనా వుండాల, నేకపోతే తీగెటపానాగు, లివ్వలైనా వుండాలగదంట్రా!"

అసిరయ్య: "తీగెలేదు, ఏటీలేదు,— గొట్టం భూమిలోంచి లెగిసిందిగనక, దీనికి 'భూవాణి' అన్న పేరు బాగుంటాదేమో, 'ఆకాశవాణి'కంటె."

మరొకముసలిరైతు: (దానయ్యతో) "సూసినావా, నేస్తం! బావిలోంచిగొట్టం,దానిమీద నాలుగు దిక్కులా కొమ్ముగొట్టాలు నాలుగు— అంతా గొట్టాలమయం! అందునేత, నా నేటంటానంటే, ఇదీ 'ఆకాశోణి' కాదు, 'భూవోణి' కాదు, ఇది నిక్కచ్చిగా 'గొట్టాలమ్మవాణి' అందునేతనే, తొలుతనే గొట్టాలమ్మగోడవతో ఆరంబం నేసింది."

దానయ్య: "మరైతే, మంత్రి ఇది జంతరమంటాడే!"

* * *

ఇంతలో 'రేడియో' కలరా ఉపన్యాసం కట్టిపెట్టి చల్లనిగీతం పాడడం ఆరంభించింది. అది సుబ్బారావుగారి 'ఎంకిపాటల'లోనిది ఒకటి. శ్రావ్యంగా, చల్లగా, కాపుజనం హృదయాల్ని కలవరపెట్టింది ఆ గీతం. యువకులంతా శ్రద్ధగా విన్నారు. విని ఆనందించారు. బాలికలు పక్కున నవ్వారు. నవోఢలు ముసిముసి నవ్వులు నవ్వుతూ ఇంటికి దారి తీశారు. నడివయసు స్త్రీలు ముక్కుమీద వేలేసుకుని ముఖముఖాలు చూసుకున్నారు. ముసలి అత్తగార్లు, "వేగింటి కెల్లి గెంజి కాసండే" అని వాళ్లని మందలించారు. గీతం ముగిసిన పిమ్మట 'రామాయణకాలక్షేపం' వినిపించింది 'రేడియో.' కాపుజనమంతా భక్తిపరవశులైనారు. ఈవిధంగా 'రేడియో'శ్రవణంలోను, ఉత్సవంలోను, నాయకుల ఊరేగింపులోను, మంత్రిగారి వంతనాలతోను సాయంకాలం గడిచిపోయింది. కాని, 'రేడియో' 'గొట్టాలమ్మవాణి' అన్నమాట ఊరంతా అల్లుకున్నది. పెద్దకాపుల గుసగుసలూరికేపోతాయా, మరి? బాలురు భయంతోనే నిద్రపోయారు. వృద్ధులు గొట్టాలమ్మకి తృప్తి అయ్యేటట్టుగా గ్రామంలో భజనలు చెయ్యమన్నారు. ముసలి ముత్తైదువలు,అర్ధరాత్రివేళ పానకం, పచ్చనిఅన్నం తీసుకెళ్లి రేడియో లౌడ్స్పీకరు మొదలున దిగదుడిచి పారేశారు. పోతరాజుమాత్రం గ్రామస్థుల మూర్ఖత్వానికి నవ్వుకున్నాడు. 'రేడియో' ప్రమాదకరమైన దేవతా, దెయ్యం కాదని వాళ్లకి నచ్చచెప్పడానికి అతనికి దండగడియం పట్టింది: నాటి 'ఆంధ్రపత్రిక' తీసి చూచి, సాయంకాలం ఇన్నిగంటలకు ఈరేడియో కార్యక్రమం ఈవిధంగా వుంటుందనీ, అంతా హాయిగా వినవచ్చుననీ చెప్పి తిరిగీ సాయంకాలం అందరినీ రేడియోవద్ద చేర్చి వారికి భయంతొలగించాడు.

3

గ్రామంలో కాలం చక్కగా సాగిపోతూంది. అందరూ నిశ్చింతగా వారివారి పనులలో మగ్నులై, సాయంకాలం, మునిమాపుప్రొద్దులలో 'రేడియో' నిమగ్నులై హాయిగా వుంటూన్నారు — ఒక్కరు —గ్రామ పురోహితుడు విశ్వేశ్వరసోమయాజి తప్ప!- అసలు అతడు ఏయజ్ఞం చెయ్యకుండానే సోమయాజి అయినాడు తాతగారిపేరు పెట్టుకొని. గొప్ప స్వాభిమాని. దురహంకారం. సనాతనధర్మం చావకుండా

తానే నిలబెట్టిన ట్లూహించే గర్వి. నూతనఫక్కీ లేం అతగానికి నచ్చవు. నచ్చజెప్పినా వినడు. ఒక్కనాడు రేడియో వినడానికి రాలేదు. దానికి మరో కారణం కూడా వుంది. ఈ 'రేడియో' వచ్చినప్పట్నుంచీ, అతగాడి పురాణకాలక్షేపం వినడానికిగాని, ఇతర వెర్రిమొర్రి వేదాంతపుకబుర్లు వినడానికిగాని గ్రామంలోని పిల్లలు, పెద్దలు బొత్తుగా రావడం మానేశారు. ఇక నేముందీ, సోమయాజిగారిని అసూయా దేవత, లోభదేవతా, రెండూ ఒక్కసారి ఆవేశించినాయి. తన పురాణం ఫక్కీటిపురాణమై మూల పడడంచేత తనకు చిక్కవలసిన నాలుగు డబ్బులు చిక్కవాయె,—పాపం, అసలుకే వచ్చింది ప్రమాదం. అతడు కోపపూరితుడైనాడు. సహజమైన ఆత్మస్తుతి, పరదూషణ ప్రారంభించాడు. "బ్రాహ్మణద్వేషం ప్రబలమైపోయింది. భక్తీ, శ్రద్ధా, యిదీ, బొత్తుగా అంతరించిపోయాయి. భారత భాగవత రామాయణాది మహాపురాణములు సాంగోపాంగముగా చదివి, జీర్ణించుకున్న మండాకోడకుని నన్నే ధిక్కరించేస్తూంటే, వీళ్లకి తక్కినవాళ్లు లెక్కేమిటి? అయినా ఈ 'రేడియో' ఏం వచ్చిందోకాని గ్రామం పూర్తిగా పాడైపోయింది. వర్ణసంకర ప్రభుత్వం ఎలాగుందో ఈయంత్రాలూ, ఈ తంత్రాలూ, తందానపదాలూ అలాగే వున్నాయి. అన్నింటికీ 'రేడియో'నేనట! ప్రపంచ పరిస్థితు లేలాగుంటాయో తెలుసుకోనేటందుకూ, పంచాంగం అక్కర్లేదట! అవి ఏరోజు కారోజు రేడియోలో వస్తాయట! ఇక శాస్త్రం నన్నెవ్వరూ అడగరట! అదీ ఆ రేడియోవే చెబుతుందిట, వీళ్ల రేడియోమండా! హరికథలు చెబుతుందిట, పురాణం చెబుతుందిట, వాళ్లపిండం చెబుతుందిట,—రేపు వాళ్ల యిళ్లల్లో శ్రాద్ధాలకి మంత్రంకూడా చెబుతుంది కాబోలు!" అని తలపోసుకొని, రేడియో ప్రతిష్ఠ అయిన మరుచటివారంనుంచీ 'రేడియో'కి వ్యతిరేకంగా ధ్వజం ఎత్తాడు. నలుగురు ముసలాళ్ల సిబ్బందిని తయారుచేశాడు. వాళ్లని కూర్చోబెట్టుకొని, రేడియో ఒక గొప్ప ప్రమాదకరమైన వస్తువనీ, నాడు కంసుని బొందెలోని ప్రాణాలు తియ్యడానికిదే మూలకారణమనీ, ఈయంత్రాలన్నీ మన పూర్వులకు తెలియనివి కావనీ, పూర్వులు నేటి కుర్రకుంకాయలకంటె మేధాసంపన్నులనీ, వారికి అన్ని యంత్రాలు తెలిసినప్పటికీ, వానివల్లనుండే ప్రమాదం గుర్తెరిగి వాటిని ఆచరణలోకి తేలేదనీ, భరతఖండం సాత్వికసాంప్రదాయమైనదనీ, ఈదేశానికి రజోగుణప్రాధాన్యములైన ఈ యంత్రాలన్నీ అరిష్టకారణాలనీ,— అర్థంలేనివి కొన్నీ అర్థం ఉన్నవి కొన్నీ ముక్కలు సుబ్బిశెట్టి, రామిరెడ్డి మొదలైన తన అనుచరులకు గట్టిగా దమాయించి చెప్పడం ఆరంభించాడు. సోమయాజి రేడియో మీదనే కాక అందరిమీదా ధ్వజం ఎత్తి తిడుతూన్నవార్త, గాలివార్తగా మన పోతరాజు చెవికిసోకింది. ఇక నేముంది?—వచ్చింది సంఘర్షణ - పూర్వాచారాలకీ, ఆధునిక విజ్ఞానానికీ; పురాతన ఫక్కీకీ, నూతన ఫక్కీకీ; వృద్ధాప్యానికీ, యౌవనానికీ; జడత్వానికీ, ఉద్రేకపూరితమైన సంచలనానికీ; పాతకీ, క్రొత్తకీ;— ఆ గ్రామంలో రాపిడి సంభవించింది. అగ్నిపడింది, జ్వాలగా పరిణమించి వ్యాపించింది. బ్రాహ్మడి అసూయ బట్టబయలయ్యేటట్లు పోతరాజు గ్రామంలో ఉపన్యాసం చెప్పాడు. ఈసంగతి సోమయాజులు యింట్లో వుండే, విని హుంకరించి వూరుకున్నాడు, తాత్కాలికంగా. కాని తగిన సమయంకోసంమాత్రం నిరీక్షిస్తూనే వున్నాడు.

౪

ఈ సందర్భాల్లో పోతరాజు పలుకుబడి గ్రామంలో మరీ ఎక్కువై పోయింది. సబబుగానూ సహేతుకంగానూ మాట్లాడితే ఎవ్వరికి నచ్చదుగనుక? బాలురు, యువకులు, వృద్ధులుకూడా పోతరాజు పక్షాన్నే వున్నారు.

సంక్రాంతిపండుగ నాలుగురోజు లుంది. సంక్రాంతి, తక్కినవాళ్ల కేమోగాని, సోమయాజికి మాత్రం నిజంగా పండుగే. అతడికి నాలుగు వరహాలు దొరికేసమయ మది. అంతవరకూ వీధిచావడి ఎక్కని సోమయాజి ఆనాడు వీధి అరుగుమీదే కూర్చున్నాడు సగర్వంగా. ఎదురింట సుబ్బిశెట్టిగారి సావడిలో శెట్టికొడుకు లెక్కలు రాసుకుంటున్నాడు. సోమయాజీ ఫాడుం పీల్చి, "సంక్రాంతి వస్తుందికదా- ఈశుంఠ

లంతా పెద్దలకి పెట్టడంఅదీ వుందికదా- నాడు సంకల్పానికి నన్ను పిలవకాపోరు, అప్పుడు వీళ్లపెద్దలకి వినికిరైనట్టు వీళ్లతాడు పుటుక్కున తెంచకాపోను" అని గట్టిగా గద్దించాడు, సెట్టికొడుకువైపు చూచి. సెట్టికొడుకు అప్పటికి ఊరుకున్నా, మధ్యాహ్నంలోపున ఆకబుర్లన్నీ పోతరాజుకి టపా కట్టాడు.

శెట్టికొడుకు: సంక్రాంతినాడు మన అందరి పీకలూ నొక్కుతానని తాటిస్తున్నాడు పురోహితుడు.

పోతరాజు: మన యిళ్లకి రానంటాడా యేమిటి, మన పెద్దల్ని తరింపజేయడానికి ?

శె. కొ: మరే మనకందరికీ బుద్ధి వచ్చేపాఠం చెప్పే సమయం వచ్చిందని మురిసి పోతున్నాడు, బ్రాహ్మడు.

పో: కానీ, అదేదో మనమూ చూద్దాం. రాకపోతే చెడిపోయిం దేమీలేదు. బ్రాహ్మడు మనయిళ్లకి రాకపోయినంతమాత్రాన్ని మనపెద్దల ఉత్తర గతులు అరికట్టబడతాయని నా కెంతమాత్రం నమ్మకం లేదు. మన పెద్దలపూజ సంక్రాంతి నాడు మనసారా మనమే చేదాం. నిర్మలమైన హృదయాలతో వారిని మనమే కొలిచి ఆరాధింతుదాము. బ్రాహ్మడికి చెల్లించవలసిన సుంకమే మనకి మిగిలిపోతుంది. ఈ విషయం నేటి సాయంకాలమే ఒక బహిరంగ సభచేసి అందరికీ తెలియపరుద్దాం. మీనాయన నేమీ భయపడవద్దని చెప్పి బందోబస్తుచెయ్యి, పైచర్య నేను జరిపిస్తాను.

నాటి సాయంకాలం పెద్దసభ జరిగింది. బ్రాహ్మడు మామూలుగా సంక్రాంతినా డుదయం యిళ్లకి వస్తే సరి, లేకపోతే ఎప్పటికీ పిలవకూడదని తీర్మానించారు. అంతేకాక, సంక్రాంతినాటి ఉదయం సరిగా ఎనిమిది గంటలకు, గ్రామంలోని జనం అంతా 'రేడియో'మండపమువద్ద సమావేశమై, పోతరాజు, తదితర ముఖ్యుల ఉపన్యాసాలు విని, వారిపూర్వ పురుషుల పూజ- అర్థం తెలియని మాటలలో కాకుండా, అర్థం విశదంగా తెలిసే ముక్కలతో - కలిసి చెయ్యడానికి నిశ్చయించారు. ఈవార్త కర్ణాకర్ణిగా సోమయాజులుగారికి కూడా తెలిసింది. తెలిసి అతడు మరింత బిర్రబిగిసి బెట్టు సరిచేశాడు.

అహంకార ప్రవాహంలో కొట్టుకు పోతున్న బ్రాహ్మడికి యుక్తాయుక్తవిచక్షణత లేకపోయింది. దెబ్బ తిన్న త్రాచువలె బుసకొట్టడం ఆరంభించాడు. తనకాళ్లు పట్టుకుంటేనేకాని బ్రతికివున్నవారికీ,లోకాంతరగతులైనవారి ఆత్మలకీకూడా గతిలేదన్న గాఢమైన దుర్భ్రమలో పడిపోయాడు. వారిఆత్మలకు స్వర్గద్వార ప్రవేశము చేయించే తాళంచెవి తానే ననుకున్నాడు. పెద్దలను పాపపంకిలంనుంచి లేవనెత్తే చేయూత, పట్టుగొమ్మ, తానుతప్ప మరెవ్వరూ లేరనుకున్నాడు. ఎంతటిమూర్ఖత! ఎంతటి తెలివిహీనత!

తెల్లవారింది, నాడే సంక్రాంతి, మహాపవిత్రమైన దివసము. గ్రామస్థులంతా ఒక్కసారి తనకు పాదాక్రాంతులై, గడ్డికరిస్తేనేగాని, వీధి గుమ్మంలో అడుగు పెట్టనని భీష్మించుకు కూర్చున్నాడు, యింటి చావడిలో, వీధి తలుపు తెరచుకొని సోమయాజి, సుమారు ఎనిమిది గంటలవేళ. గ్రామస్థులు, సాయంత్రం చేసుకున్న తీర్మానంప్రకారం 'రేడియో'మంటపానికి పయనమైనారు. సోమయాజులుగారి గుమ్మంలోనుంచే వారి దారి. తన్ను బతిమాలుటకే వారు వస్తున్నారని భ్రమించాడు బ్రాహ్మణుడు. కాని, జనం తన యిల్లు దాటి సాగిపోగానే, హతాశుడైనాడు.

సరిగా ఎనిమిదిగంటలవేళ, —కాకతాళీయంగా 'రేడియో'లో ఆవేళకి'సంక్రాంతి'మీదనే ఉపన్యాసం. తదనంతరం 'స్పెషల్ ప్రోగ్రామ్'. ప్రసిద్ధ ఆంధ్రపండితులు, నారాయణశాస్త్రిగారి సంకల్పం- ఆపైని వేదాంతగోష్ఠి— గ్రామస్థుల సంతోషానికి మేరలేదు. ఉత్సాహంతో ఉప్పొంగిపోయారు.వారు ఇట్టి సుముహూర్తంలో తమ పెద్దల్ని తలుచుకొని, నీళ్లచుక్కలు వదిలిపెట్టడమే గొప్పసంగ తనుకున్నారు. గ్రామపురోహితుడి తలంపే వాళ్లకి లేకపోయింది. "మహానుభావుడు, సంకల్పం చెప్పాడు రేడియోలో; మనం ఆచరించాము భక్తిపూర్వకంగా; నేడు సుదినం. 'రేడియో' ప్రభావం వల్ల నేటి సంక్రాంతి, ఎల్లరకూ సంతృప్తిగా జరిగిపోయి

వందుకు ఈశ్వరునికి ధన్యవాదాలు" అని పోతరాజు నాటి ఉదయం కార్యక్రమం ముగించినాడు. జనం అంతా ఆనందంతో ఎవరి గృహాలకి వాళ్లు చెదిరి పోయారు.

సోమయాజులుగారి భార్య గుమ్మంలోనే నిలబడి జనాన్ని చూచి, లోపలి కెళ్లి భర్తతో "ఆఖరికి మీ అహంకారమే మీకు మిగిలిందికాని, కొంతలాభం లేకపోయింది. మీ అహంకారమూ, మీరూను – ఎప్పుడూ ఇంతే! గ్రామస్థుల మీదను అలిగి జుర్రుకున్న దేముంది! ఏదోవిధంగా జనంతో రాజీ చేసుకోండి; లేకపోతే ఇక్కణ్ణించి మకాం ఎత్తేయవలసి వస్తుంది" అన్నది. "నాయేడుపేదో నే నేడుస్తాను, నువ్వు లోపలి కెళ్లు" అన్నాడాయన ముఖం చిట్లించుకొని. బ్రాహ్మడు జరిగిన పరాభవం హృదయంలో నాటించుకున్నాడు. పశ్చాత్తాపం పొందినాడు.

మరునాటి నుంచీ, అందరితోపాటు 'రేడియో' మంటపానికి తానూ పయనమయేవాడు ఆయన.—

రెండు నెలలు గిర్రున తిరిగేసరికి మళ్లీ బ్రహ్మశ్రీ విశ్వేశ్వర సోమయాజులుగారికీ, గ్రామస్థులకీ పూర్తిగా రాజీ కుదిరిపోయిందని వింటున్నాం.

—*—

ప్రకటన

ఈక్రింది కనబరచిన నెంబర్లవారికి ఈనెల భారతి (1939 సం. ఫిబ్రవరి నెల)తో ఇదివరకు చెల్లించిన చందా పూర్తి యగుచున్నది. తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమున కగు చందా మాకు చేరునట్లు ఈనెలాఖరులోగా మనియార్డరు చేసినచో తెంపు లేకుండ పత్రికను పంపుచుందుము. అట్లు తమ యొద్దనుండి 30-వ తేది లోపుగ సొమ్ము రానిచో సహజభాషాభిమానులగు తాము తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమువఱకు భారతి చందాదారులుగ నుందురను నమ్మకముతో 1939 సం మార్చి 10-వ తేదిని రూ 6—4—0 లకు వి. పి పంపుచున్నాము. గావున తా మెప్పటివలెనే పత్రికయం దభిమాన ముంచి సొమ్ము చెల్లించి వి. పి. ని గైకొన ప్రార్థితులు. ఒకవేళ తమకీ పత్రిక ప్రస్తుత మనవసరముగ దోచినచో మాకావిషయము వెంటనే తెలియజేసిన యెడల వి. పి. పంపుట నాపుదుము.

A 6, 17. B 3, 24. H 33. L 14. P 51, 52, 53. S 48, 49, 54, 73, 75, 139, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158. T 1. V 42. Y 3.